

6793

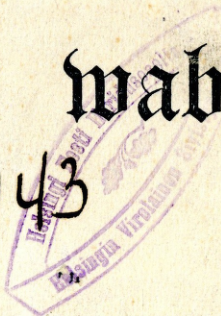

Ladislauš Gumpłowicz

ez

Abielu ja wabaarmastus

A 143

⌘ ⌘ ⌘

Geesti keelde J. Eilienbachi

⌘ ⌘ ⌘

„Mõtte“ väljaanne
Tallinnas 1909

i 16634706

TARTU
RAAMATUKOGU

Crüikitud Kultura Crüikikojas Valgas

I. Sotsialismuse ja abielu.

Sotsialismuse wõib kerge südamega taewa teoloogidele (theolog — usuteadlane) ja „asja enefes“ metafüüsiklastele (metaphüüsiker — üleloomuliste wõimude uurija) jätta. Aga inimese realse olemise põhjustüsimustes piab ta kindla seisukoha wõtma; ainult sel tingimisel wõib ta wõltsimata ja wõimukas ilmawaade olla, milles wõidupant peitub, ja mis uusi jõudusid suudab enese poole tõmmata; ainult sel tingimisel wõib ta oma poolehoidjatele traditšionide (põliste eelarwamiste) hulka, millest nad lahti ütlesiwad, ära tsfuda. Sellepärast piab sotsialismuse ka sugulise armastuse küsimuses ja nendes tingimistes, mis sellega ühendatult uues sotsialses korras wõiwad tekkida, kindla seisupaiga wõtma.

Meie ei pia aga ka wõimalikult sellega leppida, et me paljalt seda kordame, mis wiimase aastafaja jooksul ja weel enne seda wanemate ja uuemate sotsialistlike woolude esitajate poolt selle küsimuse kohta on avaldatud, ega wõi siis nende arwamistega ka kõigiti nõus olla. Just selle wastu, ka selles osakonnas piame me aegajalt oma waimlist inwentaari (wara) läbi waatama. Türgnewad riad ei taha muud midagi, kui selleks läbiwaatamiseks natuke hoogu anda.

Ümberpanekutes piab, et wõimalikult alguskirja lähedale jääda, rohkem wõeraid sõnu tarwitama, kui seda algupäralises kirjutuses just tarwis oleks. Pealeselle piame püüdma oma teelde wõimalikult rohkem rahwastewahelisi sõnu wastu wõtta. Wõeramate sõnade tähenduse lisan Namrites lühidelt juurde.

Tõlkija.

Selles seltskonnas, milles meie elame ja millest meie kõige jõuga püüame välja pääseda, peetakse abielu ainsaks lubatuks wai ametlikeks sugulise ühenduse wormits. Selle juures on kõne alati ainult kohustawast ühenaiselisest abielust, ükskõik kas laulatus katoliku-, ewangeliumi- eht juudausu kiriku poolt toimetati, wai olgu see lihtsalt kodanline abielu; sarnase abielu leping kinnitatakse selles mõttes, et see jäädawalt maksma jääb. Sest abielulahutus uue abielulepinguga on kas koguni lubamata eht jälle — ja sedagi ainult eraforral — sallitakse seda ainult kui arahoidmata halbtust, ja on alati lugemata pahatahtlike tahtlustega ühendatud. Meie kõik tunneme, et siin wananenud seadused ja kombed tuhandetel kordadel õnnelise elu wõimalusi, mille wastu praeguse aja õigeksarwamisel midagi ei ole üelda, algidus ära surmawad ja tuhandesuguseid piinasid tekitawad, mis meie parenteadminine millegagi ei wõi wabandada. Ja meie kõik tunneme, et meie selle juures kaasiüüdlased oleme, et meie seda ülekohut oleksime wõinud ära hoida, kuna meie seda mitte ei teinud. Ja justnagu nõidade protjesšid — oma aja Stöckerite, Gröberite ja Roer nite*) suureks rõemuks — weel sel ajal õitsewalt edasi kestiswad, kui parem jagu seltskonda juba ära tundis, et nõidade nime all ilmaüüta ohwrid piinatakse ja surmatakse, nõnda aitab ka praegusel ajal hoolimatus, argtus ja täielik silmakirjaline wagadus pimedaja määruseid alal hoida, mille mõttetus ammu juba on ära tuntud.

---

*) Lagurlikes ja ägedad Saksa riigipäewamehed. Stöcker — suur juudiwastane, Preisi keisrikoja jutlustaja; et tõelisi sotsialdemokraatiast ära meelitada, asutas kristlik-sotsialse partei; 1879 waliti Preisi maapäewale, 1881 riigipäewaliikmeks, kus ta äärmiste wanameelsete kilda astus. Roeren (loe Röören) on katoliku preeftripartei ja tšenrumi-juht.

Uga wõitlust selle metifikuse vastu ja inimlistema abi-
eluliste waadete elusewiimist raskendab see, et traditsion-
line abielu kahe isejuguse tingimise ühenduse peale on raja-
tud, ja et ainult wäga ja wäga wäike hull sellest seisufor-
rast täiesti aru saab. Traditsionline abielu annaks nagu
kaks isejugust wastust kahe isejuguse küsimuse peale: Esimine:
„Misjuguuste tingimiste juures sugulist ühendust meeste- ja
naisterahwa wahel kõlbliselt lubatuks wõib pidada?“ Selle
peale wastawad abielu poolehoidjad: „Kui neil laulatus-
tunnistus on ette näidata, siis on nende ühendus kõblif;
kui neil niijugust ei ole, siis on nende ülespidamie patune
ja häbistaw.“

Mis ühist on meil, sotsialistidel, niijuguuste hottentot-
liste eelarwamistega? Mitte misgifugnst. Laulatusetun-
nistus on meie filmis niifamafugune fetisch (ebajumal),
kui iga teine. Ta ei pühitse wäljamafetud prostitutsioni,
ega määri tema puudus puhast wastastikkust armas-
tust. Kui selles terwe abielu küsimus seisaks, siis oleks
igauhele korrapealt selge, et abielu meie juures igafuguse
tähenduse on ära kautanud.

Siin aga astub teine küsimus ette: „Kes piab lapse
ja ema ühiselulist ja ainelist ülespidamise kohustust kandma?“
Abielu poolehoidjad wastawad sellepeale: „Mees.“

See pole muudugi idealne wastus, aga wastus ta ikka
on. Miljonitel kordadel täidab mees oma naise ja laste
kaitsemise ülesannet rahuloldawalt ja muretseb oma järelsugu
õitsemuse eest — mitte halvemalt kui mõni schimpanse (ahw),
kes okja peal üö mööda saadab, et emast ja poegi, kes
puulatuwas pehmes pefas rahulitult magawad, werejänuliste
panterite eest kaitseada. Siin on meil inimesefoo algaega-
dest saadif juba tegerufes olewate ja pärast järkjärgult
oma kaju muutuwater kaitseabinõudega tegemist, mis inimeje
elu kehalist nõrkust järelfoo edasifestimiseks warjawad. Kui

me selle kaitsewiisi ära äwitaksime, ilma et selle asemele teist paremat paneksime, ja raskejalgsse sünnitawa ja imetawa ema tema lapsega saatuse hooleks jätaksime, ja teda laseksime iseseiswalt raskest wõitlusest olemise eest tunda, siis ei oleks see mitte ainult meie hariduslistes oludes samm tagasi, waid ka mustanahaliste Aest-Whwrika elanikkude ja isegi schimpanse ja gorilla (ahwide) seisukohalt.

Nõnda seisab sotsialismusel ülesanne ees: püüda suguküsimuses uut, täielisemat moraali elule wiia ja sealjuures ka tänini maksawat ema ja lapse eest hoolitsemise siskeemi, mis nüüd kõik hoole mehe laela lükkab, vähemalt niifama mõjuwa ja kui võimalik siis täielikuma siskeemi wastu ümber wahetada.

II. Abielu sotsialiseerimise ettekuulutajad.

Kas võib juba praeguse aja seltskonnas — jelles tulewituseemnega rikkalikult ülekülvatud pinnas — uue, parema sisetemi idusid leida, selle aja idusid, kus mees nagu oma laste ja oma naise toitja ja patenteeritud kaitsja ülearune on, — kus kõik seltskond meie laste ja meie naiste eest hoolitseb? — Jah, võib küll.

Meid idusid ja ettekuulutajaid võib kõige kergemini nimelt sealt leida, kus wana kord oma jõuetust awaldaab. Kõigepealt, abielu kaitses ainult „seaduslist“ naist ja „seaduslist“ lasti. Lapse eest, kelle isa teadmata, ei ole keegi kohustatud hoolitsema; kui väljaspool abielu sündinud lapse isa teada on, siis, nii rikas kui ta ka on, võib ta tühise summaga, mis ta lapse ülespidamiseks maksab, asjast lahti saada. Kummagi juhtumises ei taha tõsised wabad inimesed „patuwiljale“, sellele olemusele, mis salataubana maapeale ilmub, misgijugust eludigust anda. Naisterahwas, kes ilma abielulepinguta raskets jäi, on jumalakartlikkude katoliklaste, wagade protestantlaste ja usklikkude juutide filmis ühtewiisi kurjategija, kes ärapesemata häbiteuga ennast on roojastanud; kõige tiutawamad nimed, kõige karedam ümberkäimine on jarnase „liiberliku“ kohta lubatud. Aga mida rohkem meie usuline tunne kirjeldatud jumalate, pühade, inglite ja muude heade ja kurjade waimude looduseloo juurest se'grooelajate ja inimese bioloogia walda kaldub, seda suurema põlgutusega

piame meie seda hulluseni ulatavat eelarvamist tagasi tõrjuma, et terwel inimeselapsel ainult sellepärast eluõigust ei ole, et tal mõnda paberist fetišdi ei ole, seda pühama piab meie meelest iga raskejalgne naisterahwas olema, kes eneses, igawesti halja inimesesoo puu küljes, tulewiku idu kannab, — ükskõik, kas tal taskus wai kassis ülemalnimetatud paberilipakat on, wai pole tal seda olemasgi. Ja paljudgi, kes nende sõnade juures etteheitwalt pead wangutawad, on ise ammugi sellega leppinud, et meil juba teatud asutused olemas on, mis praeguawaldatud ilmawaate põhjal on teffinud, — millede arv muidugi aga liiga wäike on. Sest meil on juba ammugi sünnitamismajad ja leitudlastemajad olemas, majad, mis ka wäljaspool abielu olematele emadele ja nende lastele on awatud. Oma wäärtuse poolest on need majad sagedasti wäga madalal järjel, ja arwu poolt on nendest enamasti igalpool puudus; siiski on nad kindlaks proowiks, mis meile tulewik piab andma; nad, nõndaüelda, töötawad tehnika wälja, mida pärast täiendada ja üleüldistada wõib. Ja mida enam nende asutuste juhtimine pappide ja nunnade käest kultuuriliseltmõtlejate arstide ja nendele abitsolewate inimeste kätte läheb, seda enam kaub nendes asutustes wahetegemine „abieluliste“ ja „abielutate“ wahel. Edasi, meil on töökaitseadused ja niisugused asutused, mis tööliisi kiinitawad, mis naisterahwastele nende wiimase käimapeal olemise ajajärgul ja nurganaistele puhkeaja ja materjaalilise tuetuse minimumi (kõige wäiksema määra), kodanlike seijukorra peale waatamata, ära määrawad. Ja wiimaks, nõudmist, et „seadusewastastelt sündinud“ lapsed „seaduslistega“ täitsa ühesuguse õiguse osaliseks saaksiwad, on enam kui ükskord awaldatud, ja see nõudmine ei kusta enam.

Teisest küljest, laiade rahwahulkade majanduslike orjapõlwe tagajärjena ilmub se kurb nähtus, et miljonid „sea-

du s l i s t e s t" wanematest ei jõua endi laste elamise eest digel kombel hoolitseda. Mis selle puuduse äraautamise asjasse puutub, siis ei tule siingi uusi põhjusemõtteid otsida ja elusse wiia, waid ainult juba olemasolewaid tulewikuidusid edendada ja laiendada. Juba nüüd on linnades head üleüldised rahwakoolid ja külades ehk küll halvad, siiski ikka ka koolid*). Abirahade ja kehjematele õpilastele ilma hinnata kooliandmise asjus hakkab see põhjusemõte ikka rohkem maad wõtma, et siin wastuwõtmise juures mitte muude mõjude, waid ainult soowija isikliste omaduste järele sissepääsemiseks eesõigust antakse. Helweetrias on hinnata algharidus suurte sammudega edasi jõudnud; Zürichis on isegi kõrgem kooliharidus maksuta; seal antakse ka kõik õpeabinõud ilma hinnata. Prantsusemaal jõudawad sotsialistliked linnade kogukonnad — näit. Roubaix**) linna kogukond — koolilapsi oma kulul. Siit täielise laste ülespidamise ja tulewasoo kaswatamise ni seltskonna kulul on teoretikaliseelt ainult üks samm; praktiliselt on see muidugi weel kaugel.

Sellega ühel ajal väheneb halbtuste summa, mis waja on kõrwale jaata, õige jõudjasti ka nende naisterahwaste hulga kaswamisega, kes oma tööst elawad.

*) Muidugi mõistab lugeja, et siin mitte Wenemaast jutt ei ole, waid Öhtu-Croopast. Tõlt.

**) Roubaix (l. Kubää) linn Prantsusemaal on sotsialistide peespaik ja nende walitsuse all. Nad on seal siis ka niisuguse meelelise toime pannud, millega ainult sotsialistid walmis saawad: annawad 11000 rahwakoolilapsele linna kulul süia ja riideid. Lõunat süiaakse koolis, kus lastele leiba, suppi, aiawilja, liha ja klaas weini antakse. Suweks ja talweks tehakse igale lapsele täielik ülitond. Sotsialistide meelest on näginud laste õpetamine metsis inimeseptinamine, ja nad nõuawad, et lastele enne korralikult süia ning siis wast õpetust antagu. Tõltija:

Muidugi oleks see mõtteta, kui me igas juhtumises, kus naisterahvas mõnesse töö- või tegewuseharusse sisse pääseb, naisterahwa wabastamist (emancipatsiooni) näeksime; koguni sellewastu, me näeme niijugustes juhtumistes sage- dasti orjastamist. Kui töö terwise peale otskohe äwitawalt mõjub; kui ta enneaegsete sünnitamiste põhjuseks on; kui pika ja raske päewatöö pall nii wäike on, et „prostitutsion kui abiteenistus“ nähtawale tuleb; kui naise tööjõu eksploatamine (tarwitamine, wäljakurnamine) mehe tööpalka, ja lastetöö wanemate palka alla surub, nii et terve perekond rohkem ei teeni, kui mees üksi, kuna enne perekonna elu enam ehk wähem loomuliku rada käis, nüüd aga perekond laguneb ja lastekaswatamine päris korratuksesse jääb; kõigis nendes juhtumistes tähendab naisterahwatöö muidugi suure hulga enam wähem wäljakannatawa seisukorra wäljakannatamata orjuseks muutumist, mitte aga naisterahwawabastamist. Paljudest täitsa sunnitööstuslistest töökohtadest, kuhu naisterahwaid üksi kõige suurem häda ajas, lahkuwad nad heameelega, kui wiletus wäheneb ehk kudagi wõimalik on natuke paremat teenistust leida. Kui aga töö terwiseolude poolest enam wähem wäljakannatataw, tööpalk enam wähem rahuloldaw on, siis annab naisterahwale tema töö meeste- rahwa kõrwal palju enam iseisewuse ja wabaduse wõimalust kui enne. Ma ütlen wõimalust, sest inimene ei ole automaat (masin), ja elusad meeste- ning naisterahwad ei awalda igasuguse majanduslise elutingimiste muutumise juures mitte kohe wiibimata ega teatud plaani järele tundmuste muutmiste kohaselt wastumõju; monogamia (ainuabielu) võib veel kaua aega pärast seda alal seista, kui juba majandus- line põhjus kadunud on, mille põhjal ta tekkis ja täienes. Teisest küljest — ei tule ära unustada, et praegusel ajal tööd- tegew naisterahvas enamatel kordadel mitte demokraatlise (rahwaliku) ühifuse juures teenistuses ei ole, waid mõne

omamõistlikult talitava eraettevõtja juures. See ettevõtja ja tema teenijad võivad mõnikord naistööliste sugulist wabadust wäga tuntawalt kitsendada, (kui tuntawalt, see tuli küllalt selgesti tööandjate kohta käiwa paragrahwi waieluste juures ilmsiks,) nõnda, et näit. noor naisterahwas, kes ennast eluks ajaks oma wäljawalitud inimese külge koidab, ikkagi wabam on kui müüjanaisterahwas poes, kelle kaitsetu wõist peremees ähwarduste abil omandab. Aga ka sarnastest häbematadest wägiwallatarwitamistest mööda minnes tuleb tunnistada, et majandusline wabaarmastuse wõimalus, nagu me juba tähendasime, sellest ajast peale algab, kui naisterahwas oma töö tõttu majanduslikelt meesterahwa wastu iseseiswaks saab. Õige on, et selleläbi naisterahwa juures weel iseäralise tuetamise wajadus täieliselt ei lõpe, aga kahtlemata wähendab ta seda wajadust tuntawalt; eluag majaperemehe mõju all olem perenaine annab ruumi naisterahwale, kes ainult ajuti, nendel elujärkudel, kus loodus talle kõige raskemad kohused kanda annab, abi tarwitab. Ja tulewiku kollektiwistlise (sotsialistlise) seltskonna kohustus — kõigele naisterahwaste ja laste kogule seda kaitset anda, mis nüüd ükfi naisterahwas enesele ja oma lastele mehe käest sai — saab selleläbi palju kergemaks.

Meie näeme, kuida edenemised kõik kahest küljest ülemahtähendatud eesmärgi poole wiivad. Mida enam, ühest küljest, üleüldine hoolitsimine laste ja nende emade eest laieneb, seda enam wõtub naisterahwa tegewus kõlbulistes tööstuseharudes maad, ja mida paremad tingimised on, mille all naisterahwa tööpõld laieneb, seda wähem on tal abielu waja. Selle peale aga lähewgi kõik asi wälja, et abielu naisterahwale mitte enam niifugune tingimata wajadus ei oleks, nagu see talle seni ajani oli. Kui meesterahwad ütlewad, et nad kergesti ilma abieluta läbi saawad, siis on see niisama tõenäuline, nagu wabrikandi tõendus, et ta

jugugi riiklist töökaitset ei tarvita. Alles siis, kui naisterahvas ütleb, kui tal jõudu on ütelda: „Mul ei ole abielu tarvis, sest et seltskond mulle ja minu lastele tarvilist tuestust annab“, — alles siis heidetakse abielu vanasaja kolikambriksse, alles siis omandab wabaarmastus haritud inimeseoo suguelus normalkuju.

III. Kollektiivistline seltskond.

Puudutame möödamannes neid vormisid, mis wabaar-
mastus juba sisseseatud kollektiivistlises seltskonnas enesele
wõiks wõtta. Kõigepealt aga joonistame endile, vähemalt
peajoonetes, kollektiivistlise seltskonna pildi ette. Muu-
dugi jätan ma küsimuse kõrwaliseks asjaks, kas kollektiwis-
mus 30, 60 ehk 90 aasta pärast elusse tõuseb, kas „kogu
ilmas“ korraga wõi efiti Uuel-Meremaal ja pealeselle Austra-
alias. Riisama jätan ma ka selle eraküsimuse kõrwale,
kas juba sisseseatud kollektiivistlise korra juures mõnes kohas
(näit. mõnesse mägedetagusesse orgu sattunud talupoegade
juures) aastasadade wältusel weel mõnda wanu kombeid
ennekollektiivistlijest ajast, olgugi juba sotsialistlise siisuga,
alal hoitakse wai ei. Praegu on meil ainult idealne ees-
kujutawus, mille abil me seda küsimust wõiksime selgitada,
mis sugune praeguste mitmekesiste ewolutsiooni tendentside
(edenemise woolude) seast see on, millele meie walmis oleme
jõudumööda kaasa aitama ja seda täiendada püüdma; lühhi-
delt üelda, meil on wormelli tarwis, mis selgelt wälja
ütleb, mis meie tahame. Teadagi, et sarnased tule-
wikupildid tahes ehk tahtmata enam vähem individualist-
(isiklist) wärwi omandawad, kui õige üleüldiste katketega ei
taheta leppida; siisgi püüan ma wõimalikult objektivline
(asjalik) olla.

Ma oletan kõigepealt, et kõik vähegi tähtsad tööabi-
nõud juba organisatsioonide (ühisuste) omanduseks on läinud,

kel õigus on endid teatud piirini kõige seltskonna asemil lüüa lugeb. Niisuguste organisatsioonide juures kujunewad mulle esimise plaani peal ette territoriaalsed (maa-) ühised: kogukonnad, prowintsid, riigid, nõndafama ka määratud otstarbel rahwastewahelised föderatsioonid (ühendused); nende kõrwal on tarwitajateseltsid ja ülepea kõik fakultatiivlised (wabatahtlised) tarwitamiseühised; iseäralistel teatud korradel ja teatawate kitsendustega võib sija juurde arwata ka ametiühjuslist laadi ühised, umbes nagu praegused töölisteühised ehk ettemõttelised artellid on. Kõik need ühised piawad lahtised olema, s.o. nende liikmete arw piab määrata olema. Need ei ole endised „bürgerite“ seltsid, ei ole ühised „põliste“ eesõiguslaste ühised, mis uute juurdetulejate hääleõigust mitmeks põlweks kitsendawad, waid lahtised demokraatlised organisatsioonid, kus iga sisseastuja mõne kuu jooksul kodanikuks saab; need ei ole, wiimaks, ka tarwitajate aksionääride wai osahised, mis laiu ostjatehulkasid eksploateeriwad, waid tarwitajateühised, kuhu iga kohaline elanik võib liikmeks astuda; kui ette tuleks, et nendes kohtades saadustewalmistamiseühised tegewad oleksiwad, siis igas juhtumises ainult sel tingimisel, et nad igaühele õppinud tööliste selles tööharus arwatud oleksiwad. Nõnda oleks juba sarnaste ühisede juures, kelle käes tööstuseabinõud on ja kes tööliste palka maksawad, nende õigusline ehitus niisugune, mis neid juba ette selle eest kindlustab, et nad mitte kinnisteks monopolistidegrupeks ei saaks. Laiematel ühisedel piab endi osakondade wastu muudugi, kui nõnda üelda võib, „ülemat omanduseõigust“ olema; riigil, näituseks, piaks õigus olema — tungiwal korral ka ühe ehk teise kitsama ühise tahtmise wastu — mõnda kommunal- (kogukonna-) maatükki mõneks üleüldiseks riikliseks ehk kultuuraliseks otstarbeks ära wõtta (eksproprieerida). Pealegi hoiaks see „ülemomanduse-

õigus" ka selle eest, et ta waejemate ja rikkamate kogukondade ja ühifuste wahel wastolusid ei laseks tekkida.

Niifuguses seltskonnas sündinud lapsed, poeg- ehk tütar- lapsed, kaswatatakse seltskonna kulul üles ja on kohustatud rahwakoolis käima. Pärast seda jautatakse nad mitmesu- gustesse, muidugi spetsial- (eri-) õpeasutustesse, kuhu aga piiratud arvul kaswandikka sisse pääseb. Õpeenesestmõista, et õpetuseandmine plaanilikult seda piab püüdma, et igale kaswandikule — vähemalt ühes tööharus (olgu see puutöö ehk arstiteadus, näitekunst ehk müüritöö) — võimalikult laia- lisi teoretikalisi ja tehnikalisi (teadlisi ja tegelisi) teadmisi anda, et iseäralist õppimata töölisteklassi sugugi ei oleksgi, ja et „teoretikerite“ ja „praktikameeste“ (teadlaste ja tegeliste oska- jate) wahel mitte sarnane ülepeääsemata kuristik ei aigutaks, nagu nüüdsel ajal.

Õpeajalõpetamise järel saafsiwad noored inimesed, nii meeste- kui naisterahwad, seltskondlikes teenistuses tööli- sekohta — sõna „tööline“ mõistetakse siin muidugi selle sõna kõige laiemas mõttes ja käib kõigi kohta, kes seltskonna ees endid kohustawad mõnda kindlat ametitööd tegema: — olgu ametnikuna ehk kooliõpetajana, õpetlasena ehk kustnikuna, ehk jälle wabriku- wai põllutööstuses. Töölise kõige wäiksem sissetuleku määr igas tööstuseosas tuleks seaduseandlikel teel kindlaks määrata, niisama ka kõige kõrgem (maksimum) palk; nende kahe äärmise normi wahel määraks töölise palka organiseeritud (korraldatud) tööndumine töö eest maksjate organisatsioonide ja organiseeritud töopak- tumine tööliste ametiühifuste ja tööbörsede (töökuulamise- asutuste) wahel. Ja nende, võimalikult loomale määratud piiride wahel otsustaks juba isikline wõimine wõistlejate wahel. Mõned tööharud tuleksiwad nende iseäralise laadi tõttu ainult naisterahwaste, teised ainult meesterahwaste kätte anda, kuna suuremalt osalt aga meeste- ja naisterah-

was üheskoos töötaksivad, ja ühesuguse töö eest ka ühtewiisi maksetaks. Saadud koht oleks enamasti alaline, sest et plaanikindla ja kollektiivilise saadustewalmistamise juures töökitsikust ega valmistatud kraami wedelemajäämist, nõnda siis ka mitte tööliste hulgaupa lahtilastmist ei wõi ette tulla; teisest küljest kaitseksivad ametiühisused, kel selleks laialine woli käes oleks, igaihte töölist omawolilise rõhumise eest täiel mõedul. Kes oma peale wõetud kohuseid ei suuda täita, see kautab koha. Siis on aga terwe hästi tsentraliseeritud (koondatud) ja ühtlasi ka hästi lihtne kollektiiviline töökuulamise aparat koha walmis teda awitama, nii et ta harilikult enne wana teenistuse lõppu juba uue koha leiab. Halwemas juhtumises, kui see tal korda ei lähe, saab ta mitu kuud kas selle organisatsiooni poolt, kus ta seni töötas, ehk oma ametiühisuse poolt „töötatöölise renti“, mis tema ülespidamiseks täiesti ette lööb; tööta töölisi selles kohutawas mõttes, nagu see sõna praegusel ajal tähendab — nimelt kohaotsijaid, kes igasugusest ülespidamisest wõimalusest ilma on — töölisteturul ei ole siis enam olemas. Kes kas tahes ehk jälle tahtmata oma koha maha jätab, see wõib rahulikult omale uut kohta otsida; niisugune inimene ei ole sunnitud tööpalka rikkuma. Seda kindlamalt wõib iga organisatsioon, tarwitajate tulufid silmas pidades, oma õigust tarwitada ja aegajalt vähemkõlblikka tööjõudusid kõlblikumate, paremate ja osawamate elementide vastu ümber wahetada, oma rahwa kui ka rahwastewaheliselt turult neid wälja walides ja paremaid jõudusid, teadagi, paremate kohtade peale tõmmates, kus juba ligikaudu seaduses määratud maksimumpalka maksetakse. See alaline jõududeümberrahetamine mõjuks selleks kaasa, et kohane ka omakohase koha saaks. See wõib niikaua wäladata, kui isik ja tema paif tööorganisatsioonis niisugusesse kokkukõlasse jõuab, nagu oleks igaihele tema koht ettemääratud. Tagajärjena saadakse

Kõikfugu sündimise- ja seisukorra-eesõiguste poolt rikkumata sotsialne väljavalik, mis oma tegeruses indiviiduumi (inimeseifiku) vastu kõrgema järguni pehmendatud ja kõigele seltskonnale kõrgema järguni kasulik oleks. Sellele sotsiaalsele väljavalikule (millel, möödaminnes üelda, darwinismuse mõistelise „loomuliku väljavalikuga“, kus elujõulised teised ära lämmatawad, kuna nõrgemad enneaegu lasteta välja surevad, ei oluliselt ega tagajärje poolt midagi ühist ei ole,) tuleks muidugi ainult nendes tööstuseharudes olemisewõimalust anda, mille laad sagedat töölistewahetust lubab. Teistes juhtumistes ei pia töölise kollektiivliies mõttes mitte palgatöölise, waid rentniku seisukorras olema; põllumajapidamises, näit., iseäralise kindla ühenduse tõttu maa- harija ja haritava maa wahel, oleks sarnane seisukord koguni sagedam. Rendilepingu wõiks pika aja peale teha, ja rentnikule tuleks täieline kindlustus enneaegse lepingurikkumise vastu anda. Muidu ei hakkaks ta juba puidgi istutama, mis alles hulga aastate järele wilja ja warju annawad. Veel enam, rentnikule, kes ära läheb ehk oma surma ligi tunneb olevat, wõiks õiguse anda, et ta sellele organisatsioonile, kes talle maa rentis, oma järeltuleja wõib ette panna, mis ainult sel korral wõiks tagasi liikata, kui soowitawat isik koguni selleks kohane pole. Kõik need erandused, mis põllupidamise iseäralises loomuses põhjenerwad, sünniwad wägahästi kollektiwismuse põhjusmõttega kokku, niikaua kui omanduseõigus, nõnda siis ka maa rentimiseõigus, aga ka kõrgem ülewalmamine rentniku tegeruse kohta terve seltskonna käes on, ja niikaua kui tarwitulewate abitööjõudude cest terve seltskond maksab, mitte rentnik. Põllumehele aega ja rahu anda, et ta oma renditud maaga nagu kokku kaswaks, on sellepärast tingimata tarwis, et maa tõesti haritud saaks ja mitte üksi tarwitatud. Wõimalikult täielist kokkutõla põllutöölise ja tema tegeruferingi wahel saab

2

enam sündsa kottuseade kui väljavaliku abil. Kuid igas juhtumises — olgu see põllu- ehk käsitöös, rendi- ehk palgatöös — määrab sisetuleku kõrgust kõigi töövõimuliste täis-ialiste seltskonnaliigete juures nende töövõiljakus.

Seenesestmõistew täiendus selle siseseadete juures on haigete maksuta arstimine ja täieline hoolitsemine töövõimetute ja wanade eest. Maksuta ravitsemisest nurganaiste eest me juba rääkisime.

Tööjaadustejahtamisest kollektiivislikes seltskonnas siin lähemalt arutada ei ole vaja. Jahtamine on mitmesugune ja oma väliste vormide poolest ei lähe ta mitte praeguse aja jahtamise viisist nii väga palju lahku, nagu mõned seda arvavad. Ka siis tuleb restoraanides nõutud portsjoni ja poodides ostetud kauba eest täielikult maksta. Wahe on wast ehk selles, et toitude- ja jookideväljaandmine ja kaubamüümine mitte eraäride käes ei ole, vaid seltskondlike organisatsioonide käes, ja et raha, mis ostja kauba eest maksab — olgu see metall- ehk paberiraha — mitte päewawarga tööta sisetulek pole, mis mõne eesdiguise läbi saadi, vaid tööpalk, ja ainult tööpalk. Isegi ülemalnimetatud abirahad töötatavõistele, töövõimetutele ja wanadele ei ole oma isja järele muud midagi kui tööpalk muudetud näul.

Mis tuleb siis sarnases seltskonnas mõnes ametis olemal naisterahwal ette võtta, kui ta ennaft ema tunneb olemat? Kas hakkab ta lapse isjalt tuetuft paluma? See oleks juba kõigepealt sellepärast asjata, et isa sisetulek ainult ühe inimese, s.o. tema enese elamiseks ette lööb; pealegi pole selleks misgigugust wajuadust, sest ei seltskond niisugusele naisterahwale isegi tarwilist tuetuft pakub, mitte aga kui kodaniku X naisele wai kooselanikutule, waid naisterahwa isiklike diguste põhjal kui töölisle. Arusaadaw, et kui ta oma seisukorra peale tähendab, siis talle kergem töö antakse ja pealeseda täieline tööpuhkus; kui aeg tuleb, läheb ta sünni-

tamijemajasse, kus praeguse aja häbist varjugi pole; ta jääb peale sünnitamist mõneks ajaks sellesse asutusesse, kus ta eest vilunud spetsialistid (asjatundjad) hoolitsevad. Ja kui ta oma tegeruse juurde tagasi tuleb, antakse talle esiotja kerget tööd, aga kui ta juba täitsa paranenud on, siis ta hariline tööd. Oma lapse kasvatamisega on tal ainult niipalju tegemist, kui ta omadused ja tema tegeruse laad lubavad. Igatahes on lastekasvatamine tingimata seltskonna töö; kui ema ise seda tööd teeb, siis saab ta selle eest waranduslist tasu, ja kui ta oma lapse spetsialistide hoole alla annab, siis saab sellekohane tööpalk nendele.

Uga kas niisuguste asutuste tõttu liiga palju lapsi ei sünni? Ei. Minult iseseiswufeta abielu-orjanaine, kellel otfus-tamise- ning tahtmisewõim ja wabadus puudub, toob õnnetuma järjekindluslega iga aasta ühe lapse ilmale, kuni tosin täis saab; ilmasgi aga ei wõi seda iseseiswate naisterahwaste kohta üelda. Üleüldise elujärje paranemine, naisterahwaste koolihariduse suurendamine ja kõigepealt teadumiste laiendamine, kuida ennast sündsate abinõude waral soowimata sigitamise eest hoida — need on kõik järgnewad faktorid, mille abil wõimalik on sündimiste arwu soowitawa mōeduni alandada, ühtlasi sündiwate laste tublidust tõstes. Piab tunnistama, et ilma ärahoidmisenõude tarwitamiseta sotsialistiline seltskond kaua vastu ei piaks; kuid nende tarwituselewõtmiseks ei ole sugugi tõfiseid takistusi: ei wõi ju ometi kõlwatumat ja rumalat wilistrilist (wäikekõdandist) eelarwamist selleks pidada.

IV. Armastus kollektiivilises seltskonnas.

Nende esialgsete seletuste järele võime endi fantaasiale (ettekujutusele) wabamat lendu anda.

Misjagune on nende wabade mees- ja naisterahwaste armastus?

Et mitte eksiteele sattuda, tuleb kõigepealt üks põhjus-asi enesele kindlalt meelde panna: kollektiiviline seltskond on ilma prostitutsioonita seltskond. „Porduelu“ selles mõttes, nagu seda filmatirjateendrid mõistawad, nimelt armastus ilma papi õnnistusega, saab ilma vähemagi kahtlusega sagedaseks nähtuseks; aga milgi juhtumisel ei ole see prostitutsioon, s.o. oma kaifutuste äramüümine materjaalilise kasu pärast, kas papi õnnistamisega wai ilma selleta. Ürgu mulle seda rumalat wastulauset awaldatagu, et paljud tüdrukud loomupoolest väga tundelised on. Ülearu suur ehk iseäranis tujukas tundelikkus wõib, kõige rohkem, ennast selles awalbada, et tüdruk sagedasti oma austajaid wahetab; kuipalju ta selle juures aga oma ihade mõju all on, sel kõigel ei ole prostitutsiooniga midagi ühist, ehk olgu siis ainult parandamata nürimeelsete wilistrite filmis, kes kõige selle wastu üles astuwad, mis ametlikelt õigeks pole tunnistatud. Kui aga mõni naisterahwas ennast oma ihadest walitseda ei lase ja materjaalilise kasu pärast ennast paremast ja kõrgemast inimliseft õiguseft — waba kokkuleppimise ja äraütlemise õiguseft — lahti ütleb, siis on meil ilmatingi-

mata prostitutsiooniga tegemist, kusjuures meie aga mitte tundelikult ei või süüdistada, vaid majanduslist iseseiswusetust ja abitaolekut.

Meil tuleb veel üht teaduslikeks peetawat tõde, dieti aga lihtsat moodsa-aanud lollust tagasi lükata. Ma mõtlen siin halekuulsaid kõnesid „sündinud“ prostitutsiooninaisterahwastest. Ütleme, nagu oleks see tõendatud, et saja „prostitueera“ seas suu rem oja awaliste kehaliste ja waimliste nõrkuste all kannatab, kui saja „ausa“ tüdrukuga seas. Mis sellest siis võib järeldada? Minult seda, et tüdrukud, kes wiletuses sündisid ja enamalt jault üles kasvawad, prostitutsiooni kiusatusele kergemini järel annawad kui teised. Muid midagi. Meile räägitakse alkoholiterite (joomarite) nõrgameelsetest tütardest, kel tahtewõim puudub endid sugulise rikkumise eest hoida, aga mis sellest siis võib järeldada? Ega nad ometi siis jõukatele isandatele, kes sarnase teenistuse eest maksta jaksawad, lõbukanniks määratud ole! Niisugusel korral piaks noortmeest, kes ülemääralise õllepruukimise kiusatusele wastu ei suuda panna, ilma pikema jututa „sündinud alkoholikeriks“ nimetama ja siis otsustama: tingimata on tarwis teda õllepruualiks panna, et ta ilmatahistamata oma loodusest määratud ülesannet võiks täita. Nõnda piaks ka noort pillajat, kes oma ega wõerast raha ei suuda hoida, „sündinud wargaks“ nimetama ja otsustama: seltskond on kohustatud teda wiibimata hoiukassadirektoriks nimetama, et ta takistamata oma loomulist kutset võiks täita. Ei! Kui küll kapitalistiline seltskond selleks kõlbuline on, et oma lõbuts wigaste ja alatsemisewääriliste haiglast nõrkust alatumalt eksploateerida, aga sotsialismuses hoolitseb nende haigete eest, nagu ülepea igasuguste haigete eest ja kaitses neid äratiutamise eest.

Nõnda siis prostitutsiooni sel ajal enam ei ole. Ei ole naisterahwataksa, seda, nende müüdamuse pärast, tarwis

pole naisel võtta; ei ole naisterahvaklassi, keda kaisutatakse, ehk neid küll halvaks peetakse, ehk õigemini just sellepärast, et neid halvaks peetakse, et nendega võid mis tahes võid teha. Ja ühes prostitutsiooniga kaub ka see hirmus mõju, mis suurema osa meesterahvaste suguelu ära kihvitab, ja mitte üksi suuremat osa buržuasias (kodanlasteklassist), vaid ka palju töömehi; viimased käivad odavamate naisterahvaste juures, see aga asja siju ei muuda. Kaub kõigepealt see kroonikaline tähtsatus, millesse liig virgab prostitutsiooni kliendid (tarvitajad) nii kergesti langewad ja millest neil nii raske on terwet saada; kaub häbiwäärt pettus, mis selles seisab, et alati ja igalpool terwe kehaga ja terwe waimuga tüdruk makseturd häbielus meesterahwalt ärarikutud armastuse ja kaisutuse riismed omandab; kauvad igajugused inetumad kõlwatused, mis nüüd müüdawast kiimalusest tõsi armastuse walda üle kantakse, kus sugugi nende koht ei ole. Siis ei ole enam naisterahwaid täiskaswamata poisikeste, „äraaetute“, ogarate ega alkoholikerite jaoks. Nagu ülepea terwete, õitswate rahwatõugude juures, tõuseb naisterahwaomaksjaamine jälle oma täielisesse wäärtusesse, mille kättevõitmisel meesterahwas oma wõistlejate wastu terwe jõu piab kokku wõtma. Siis aga ei hakka meesterahwas niipalju energiat (tahtejõudu) esimise wastujuhtuma naisterahwa pärast wõitluses raiskama; ta on oma wäljawalikus juba palju ettewaatlikum ja hoolsam kui nüüd. Siis on iga armastuseühendus selle loowa jõu awaldus, millele meie kõrgete ja ilusate kunstide olemasolemise eest tänu wõlgneme, millea inimene mist küll ilmasgi farnafels ilutundjaks ja kunstiloojaks loomaks poleks saanud: siis on iga ühendus sugulise wäljawaliku ühendus, kuid seda wäljawalikut ei tehta mitte wõitluses elu eest, vaid wõitluses armastuseõnne eest.

Wäga arusaadam, et nii wõimsa ühtluse peale rajatud ühendus nii kergesti ei lagune; just sellewastu, niisama kui

farnane ühendamine, nii ka selle lahutamine on siis väga tõsine asi. Mille poole hakkaks siis finnitatud ühenduste tendents sihtima? Kas mitte korralise ühenaisepidamise, priitahtliku eluaegse ainuabielu (monogamia) poole, ehk küll selleks majandusline fundus puudub? Ehk jälle just vastustõlja: kas piie, ikka jälle uusi sugulisi mõjusid teise soo poolt tunda õppida, ei lühendaks armastuseühisuse wältust weel enam kui Furier (l. Furjee) poolt tähendatud keskmine määr, 6 kuud?

Seda ma ei tea. Ja kesgi ei tea seda. Aga ma arwan, et siin mõlemale poole kõige kaugema piirini minnakse, ja sellega ühel ajal ka väga mitmemõedulisi wahējärkusid nähtawale tuleb. Kuid kõik need wormid on siis sotsiaalselt üheõiguslised.

Süügi, üks õige tähtis järellaalumine räägib minu arwates selle poolt, et armastuseühisuste wältus enamatel kordadel lüheneb. Eluaegse ainuabielu juured on päris wanameelses seltskonnas, seal, kus kõike elu ühed ja need-samad traditsioonid juhivad; nendes traditsioonides üleskaswanud pois ja tüdruk wõiwad kindlasti sellepeale wälja minna, et nad elulõpuni waimliselt üksteise lähedale jääwad. Praegusel ajal aga ei ole lugu meie kultuura-tserumites (suuremates linnades) mitte jedawiisi. Ja meie jõuame nendest lapselinglastest ikka kaugemale ja kaugemale, jedamööda kuida meie kultuura, mis k a u g u s t e k a u t a m i s e peal põhjeneb, edasi jõuab. Meie oleme nüüd juba niisugusel kultuuraastmel seisew inimesesugu, nagu seda enne weel üksigi inimlik seltskond maakera peal pole olnud, ei olnud isegi hilisema periodi Rooma ilm. Sadade rahwatõugude weri wahelgab alaliselt mitmesugustes kokkuseadetes meie soontes, sadade rahwaste traditsioonid puutuwad, wastamisi üksteist rikastades ja täiendades, meie kirjanduses kokku. Iga ajalehe nummer, iga telegrahwisäde toob meile uusi haruldasi teateid. Midagi sellefarnast ei olnud meie esiwanema-

tel. Selsamal ajal, kui maa ja rahwa lõpulisel tüüpused (algkujud) tumenema hakkawad, tuleb inimese isikline kuju, individuum, ikka rohkem ja rohkem nähtawale iseseiswalt, omamoodi edasi wõrsudes, wälja arenedes. Suba ükfi sellepärast wäheneb wõimalus, et ühe meesterahwa ja teise naiserahwa individualne edenemise tee terve eluaja jooksul lahku ei läheks. Palju wõimalikum on, et needsamad jõud, mille mõjul kokkupõrkamine tuli, mõlemate teed jäädawalt lahku wiivad, kuna wahel wäheawal ikka suuremaks lähed, mis arwatawasti enamatel kordadel mõne aasta pärast nii kaugale wiib, et wana ühendus lõpeb ja kumbgi pool teisele uueks walitaks wabaduse jätab.

Ugas juhtumises aga ei awalda siis armastusesidemed — olgu need pika- wai lühikesajalised — misgijugust mõju ükfitu isiku ühiselulise seisukorra peale. Isiku seisukorda määrab tema — nagu tööliste — töowõim. Ja nimelt sellepärast, et kõik, mis oma loomu poolest terwet seltskonda puutub, organiseeritakse nagu seltskondlist teenistust, ja korraldatakse ja tasandatakse kindla plaani järele, just sellepärast on seltskonnal kõige wähem sellega tegemist, kuida üksikud isikud teenistusest wabal ajal endi isiklist õnne otsiwad ja leiawad. Nagu emade ja kaswawa nooresoo eest hoolitsemine terve seltskonna asi on, nii tõsi on ka ühe lauliku naljatus: „Armastus on eraasi“.

Kas kõige selle juures weel armufadedusele ruumi jääb? Ma arwan, et jääb. Võib olla, õige paljugi. Siis kaotab aga armufadedus oma pealetungiva laadi ja ilmub rahulise wõistlemise kujul, püüdumises, eneses austust ja armastust äratada; kautaja lähed waiselt kõrwale ja püiab õnnetuse põhjust iseene puuduste juurest üles leida, ning wõtab kõik jõu kokku, et tulewikus edukamalt üles astuda.

Uga poliandria= (mitmemehelised), poliginia= (mitmenaiselised) ühendused, need kolme- ja rohkem-tahulised wahel-

korrada, mida need, kes seda küsimust sugugi ei tunne, waba-
armastuse sihts piawad? Aga kuulsad waheldamise wiisid:
üks naisterahwas ja kaks meesterahwas, kaks tüdrukut ja
üks mees?...

Mis minusse puutub, siis jään ma selle, oma arwates
küllalt põhjendatud arwamise juurde, et just kollektiivilises
seltskonnas sarnased korratused harwa ette tulewad, harwe-
malt kui nüüd. Seal, kus sarnased korratused kõige sageda-
malt ette tulewad, ei ole see mitte wabaduse wili, waid
orjapõlwe, sugulise rõhumise saadus. Kõnnda on abielu-
riffumise ja ara pettuse peal põhjenedaw kolmetahulised abi-
elud selle tagajärg, et naine mehe külge on siutud, kellest ta
ammugi enam ei hooli eht keda ta ei falli. Eht jälle need
korratused on ühiselulise parasitismuse (teiste kulul elamise)
tundemärgid. Riijugused on näit. rihaste türklaste haaremid
(naistemajad); sest waejed türklasted piawad, nagu teada,
enamasti ühe naisega leppima, eht küll kirik nendele mitme-
naisepidamist lubab. Sjegi ülihuwitawad teated mormonlaste*)
mitmenaiselusest räägiwad minu arwates ennem minu tõenduse
poolt kui wastu. Nagu teada, on ainult wäiksel osal mormonlaste
teft (6%) luba poligamias (paljuabielus) wai õ gem poligimias
(paljunaiselises abielus) elada. Müüd oleks soowitaw, et wähe-
malt Utahis sotsialistilised asutused järel uurikšiwad, kas need
6% mitte eesdigulaste, kõrgemate waimulikkude ja ametnik-
kude seast ei ole. Sellejuures on poligamia Utahis osalt ka
usu poolt ettekirjutatud abielu lahutamatu se korrektyw
(parandus wai pehmendus), ja kui ühel ilusal päewal mor-
moni kirik kord kottupandud abielu lahutamist lubaks, siis
oleks wäga küsitaw, kas kolmetahulised ja paljutahulised
abielud õige pea lihtjateks kahetahulisteks (i. o. ainu-)
abieluühijusteks ümber ei muutuks.

*) Mormonlaste usufeltis, mis mitmenaisepidamist ristiusuõpetusega
sihendab, asub Põhja-Ameerikas, Utahi riigis. Lõlftija.

Ükskõik, mõis selle arvamise poolt ehk vastu olla, nii ehk teisiti, aga kui kord kollektiivistlikes seltskonnas meeste- ja naisterahwaid leidub, kel selle asja kohta teine arwamine on, ja kes endi waba tahtmist mööda mitmemehelisesse ja mitmenaiselisesse abielusse astuvad, siis waadatakse ka nende ühijuste peale kui nende isikute eraasja peale, mis üleüldist tungi ühijute isikute juures teiselisel kujul awaldab, mis aga kogu ni mitte ülcüldise ühiselu wastalisk mõju ei wõi awaldada, ja mille wastu misgijugust põhjust ega õigust pole poliitilisi kitsendusi makama panna.

V. Muendusetoõ praegusel ajal.

Pöörame jälle praeguse aja tõise elu juurde tagasi.

Kollektivismust meil ei ole. Meil on veel hästimatsetud naisterahwatöödgi wähe. Emade ja laste eest kollektiivlisest hoolitsemisest on meil alles nõrk wari olemas. Prostitutsioon aga õitseb veel. Mis nüüd teha?

Waja kõige õlpsam wastupanemise rada üles leida, mida mööda tahtimata edukait wõimalik oleks, sest tähtis on see, et me edasi liigume, kuid nahast wälja kippuda ei maksa. Ja ilmaagi ei pia seda unustama, et asi siin mitte selles ei seisja, et üfsikutele ifikutele rahwa kulul enam ehk wähem „wabadust“ awitada kätte saada, waid selles, et terwet rahwast tõsta ja wabastada. Kõik muu on kõrwaline asi.

Ka individuaalse rahulolematuse peale sugulise wabadusepuuduse üle tuleb sellelt seisukohalt waadata, — juhtumised, mis kirjanduses wäga sagedasti, elus aga õige harwa ette tulewad. Kui näit. Makay humitawas sihilises nowellas „Abielu inimesed“ ritas Franz Grach ja wähem iseseisew Doora Syyt suusõnalise lepingu järele, millest igasugune wabadusekitsendus on wälja jäetud, esimise klassi kupees Pariisi sõidawad, siis sünnitab see neile isikliselt kaunist lõbu, mis teistelegi armastawatele paaridele eeskujuks wõib soowitada, kel niisama head elutingimised on. Aga midagi sellefarnast laiadele hullkadele soowitada, kes wiletsates majanduslikes tingimistes ja piiratud sugulises wabaduses waewlewad, oleks kas pilkamine ehk wähemalt mõistmatuus. Tõsi, et wastata wõiks: kel majandusline iseseiswus puudub, see wõitku seda oma enese jõuga kätte; kuid seegi on wäga sage-

dasti ainult kirjanduses võimalik, tõsises elus aga väga harva. Meie võime selle üle rõemu tunda, et meie kirjandus on saanud toredaid naisterahvatüüpuseid lõivad, nagu Hartleben'i kirjatöös Rita Kevera ja Wolzogenil Lily von Kobicek. Aga tuhande naislaulja seas võib kõige paremal korral ainult üks, kui tal hea anne on, suure energia ja iisäralise õnne tõttu täielise õitsuva jõu sees sarnasele kõrgusele jõuda, kuhu Rita Kevera. Ja tuhandest naisterahvast, kes naisterahvariiete ja ehete valmistamisega enesele ülespidamist teenivad, võib waevalt üks niikaugale jõuda, kui ilus väike madam von Kobicek, keda kirjandus suure kunstiaandega, meelitava välimusega, tubli kapitaliga ja hulga hoolitsemate ja kunstiuundjate sõbradega rikastas. Aga ehk me küll südamest sarnaseid naisterahvatüüpeid kirjanduses ja elus — elus muidugi rohkem kui kirjanduses — terwitame, ei või me ometi nende isäralist iseloomu ära unustada. Laiadele hulladele piab aga teisi teesid rajama.

Nendest teedest kõnelesin ma juba selle raamatukese teises peatükis. Kõigepealt on vaja mõelda, et väljaspool abielu sündinud lapsed abielulastega ühediguulisteks saaksivad. Edasi tuleb nende asutuste laiendamise, uuendamise ja täiendamise eest mõelda, mis väljaspool abielu emaksjaamist, kui hirmust õnnetust, sarnaseks nähtuseks võivad muuta, mis mõrdlemisi rahul olles võib tunda. Esimeses rias tuleb naisterahva tööolusid põhjani uuendada: tarvis naisterahvale mitte ükskõik misjuguist, vaid hästimaksetawat, rahuloldawat ja korralikkudes tingimistes tehtawat tööd põhjendada. Mõndagi selles sihis võib ametiühisuste abil nõudata, kuid enam osa tuleb seaduseandlisel teel kätte jaada. Teadagi, et väga tähtis on kaswawatele tütarlastele paremat kooliharidust anda, muu seas head ametiharidust, et neid paremini tulewasele tööstuslisele tegemisele ette valmistada. Selleks aga, et see kool ka tõesti kõigile kättesaadaw

oleks, j. o. ka waeste ja kõigewaesemate inimeste tütardele, kätte saadaw, piame meie igalpool wõitlema, et mitte ainult õpetus maksuta ei oleks, waid et ka õpeabinõud hinnata antaks ja koolilapsi ilma maksuta toidetaks. Ja kui need eesmärgid on kätte saadud, piame ifka edasi wõitlema, kuni täieline kollektivismus niihästi meeste= kui ka naisterahwaste kohta maksma hakkab. Siis muutub abielu puhtaks fakultatiivliseks asutuseks ja kaub aegajalt iseenejst.

Riikana aga, kui abielu meie juures weel alal on, piame püüdma talle sarnast kaju anda, et temaga wõimalik oleks leppida, ja selleks on waja wõimalust mööda lahunust kergendada. Paljugi oleks juba kätte saadud, kui Saksamaal ja Austrias, Prantsusemaal ja Inglismaal abielu nii kergesti lahutataw oleks kui Helweetsias, rääkimata juba mõnest Põhja=Ameerika ühisriigist, mille progressiivlisi (edulisi) seadlusi Euroopa ajakirjanduses ilmaaegu wälja naerdakse. Mida kergemini wõimalik abielu lahutada, seda sagedamini on abielupaar ühtlasi ka armastajapaar, seda enam ligineb abielu oma siu poolest wabale armastuseühisusele, iseäranis kui mehe majandusline ülewõim nõrgeneb. Ja mida enam awalik armamine harjub abielulahutuses iseäralise ime asemel normal=olemist nägema, seda ennem sünnib laiade rahwahulkade mõlemise ja tundmuse wiisil pööre wabaarmastuse poole.

Raudne eluseadus lütkab aga selle ajaga üfsikuid isikuid ette, kes ei taha ega wõigi oodata; ja just need üfsikud konfliktid (kõrkupõrkamised) nende üfsikute isikute ja walitsewate eelarwamiste wahel annawadgi meile hästi mõnusaid juhtumisi wabaarmastuse idee (mõtte) laialilautamiseks. Meil pole waja sarnaseid juhtumisi kunstiliselt sünnitada. Kui me näituseks külasse lähkime ja seal kangesti uftliktudele talupoegadele hakkaksime jutustama, et nad endi neuisid naisets ei wõtaks, waid neid „wabalt armastaksiwad“, siis oleks see

muidugi mõtteta tegu. Kõlapiisid saaksinwad „wabast armastamisest“ nõnda aru, et tüdrukuid on tarwis „maha jätta“. Pealegi tuleb külas ilma meie wahelisegamata iga aasta „langenud“ tüdrukuid ette; aga kui siis kõik maaelanikud, pastorist alates ja wiimse karjapiisikelega lõpetades, endi tigeбусenoolid niifuguse õnnetuma inimese wastu wälja saadawad, siis on meie, sotsialistide, ülesanne näidata, et see kõigist põlatud ja halwakspeetud neiu meie filmis sugugi pole langenud, ja meie piame talle seda tuge pakkuma, mis tema kui naisteraswas, kui noor ema ja töötõija tarwitab. Linnades aga wõime me igal ajal palju paarisid leida, kes nagu mees ja naine elawad, kuid ühe ehk teise põhjuse pärast ei soowi laulatada lasta.

Meie leiame ka üfifikuid naisterahwaid, kes halwa majanduslise seisukorra peale waatamata oma isiklise julguse najal ette wõtawad oma wabaarmastuse eest wõidelda, ja kes niihästi eluaegse abielu kui ka prostitutsiooni eemale lükkawad. Sseenesestmõista, et sotsialist sarnase naisterahwaga täielise lugupidamisega ümber käib, kuna igate sorti burshualased ainult puutumata neitsidega ja seadusliste naistega arwawad wõimaliku olemat lugupidawalt ümber käia. Oletõs häbiwäärt asi neid hädasõe jätta, keda wali saatõs ehk nende eneste waprõs esimeste wõitlejate ridadesõe ägeda kuulirahõe alla lükkab.

Uga ka need üfikud, mõnikord kõige suurema sümpaatia wäärilised juhtumised ei ole ikkagi muud, kui üfikud juhtumised. Wabaarmastuse eest wõitlemise aluspõhjats jääb sotsialne hulka de wõitlus sotsialse hulka de õiguseta oletõs wastu, mille põhjust kõigepealt majanduslistest oludest waja otsida. Ja lõpetatõs seda wõitlust wõib alles siis lugeda, kui terve ria majandusliste uuenduste abil see on kätte saadud, milleks kõik meie lõpulisõed eesmärgid ainult abinõuks on: wabadus ja hea kækäik kõigile.

A
6793

Nas Teie olete juba lugei

i16634706

Klaara Betkin — „Raiisterahwas ja tem jandusline seisuford“	7 kop.
„Sebelt riigipäewakõne“ ja Kantski „Raiiste- rahwa-walimiseõigus“	8 „
A. Annenskaja — „Wabariit“. (Oli Wene keeles arresti all. Kohtu palati poolt wabaõstatud.) ...	4 „
„Zebrikowi kiri Aleksander III-le“. (Kirjutaja saa- dei selle kirjja pärast Siberisse.)	6 „
J. Jablonowski — „Tejuht“. (Annab lugejale õige lõbusa tuju.)	1 „
Kuskowa — „Õimise mai õõsene unenägu“. (Oli Wene keeles keelatud. Palati poolt nüüd lubatud.)	6 „
J. Puhasorg — „Ka parem seisus“.	8 „
H. Pöögelmann — „Kool ja kirik“.	8 „
Volk — „Ernst Renani Jeesuse elu“.	15 „
A. Wenger — „Anarhismus“.	10 „
Dr. Mary Wood-Allen — „Ütle mulle õigust, armas ema“. (Juhatus, keda lapsi suguelusaladus- tega tutvustada.)	20 „
A. Heraklides — „Gesti uss“. Zumal. Kurat. Elu pära t uema. — Bildid: Koit ja Amarit. Kalewi- poeg ja Sarwit. Kuuiatu Püha-tamm ja Püha-hal- likas. Ni tunupapid rainwad eeslaste püha hiitepuu maha a. 1220.	25 „
Robert G. Jagersoll — „Wastutohad biiblis“. („Wastade“ noolt tangesi wihatud ameeriklase In- genjoli kirjatoõd oliwad Wenemaal keelatud. Wene keeles puugi tema toõdest tänini weel midagi ilmunud, Gesti keeles on see „Üksteise wastutäiwad tohad biiblis“ õie. ine.)	20 „
Leonid Andrejew — „Jutt seitsemest ülespoodust“. õidige tahjam kirj,atõõ Wene uueimast ilukirjandusest.	55 „

Wõneõugustel põhjustel on siinnimetatud raamatud
ainult parematest raamatukauplustest saada.